

Møte for lukkede dører, Stortinget 22. februar 1918

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 22. februar 1918 kl. 17.30.

Præsident: Tveiten.

Præsidenten: Daa utanriksministeren etlar aa gjeva ei melding um tingingarne med Amerika, vil præsidenten fyreslaa, at møtet vert halde for stengde dører.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten fyreslår vidare, at regjeringi sine medlemmer, kontorchefen og referentarne og dei vanlege funktionærar fær tilgjenge til møtet.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Utenriksminister Ihlen: I Stortingets møte fredag den 15de ds. gav jeg meddelelser om den stilling, i hvilken vore forhandlinger med Amerika stod. Jeg refererte det underhaandsforslag, som var fremkommet fra amerikansk side, og vort svar paa det, som blev sendt den 13de ds. Det amerikanske underhaandsforslag gik ut paa, at vi skulde begrænse eksporten til Centralmagterne av kalciumkarbid og kalciumnitrat til hver 8000 tons, mens vi i vor svarnote av 2den februar hadde holdt paa 15 000 og 12 000 tons. Videre skulde vi begrænse eksporten av ferrosilicium til 1 000 tons, mens vi i vor svarnote hadde 4 000 tons. Videre skulde vi ikke kunne utføre til Centralmagterne molybdæn, svovlkis, gamle metaller, andre kvælstofsalte, husdyr eller produkter derav, altsaa heller ikke skin og huder. Vi skulde kunne utføre 40 000 tons jernmalm, 1 000 tons sink og 40 tons aluminium. Alle kvantiteter aarlig. Endvidere skulde utførselen til Centralmagterne begrænses i forhold til den faktiske utførsel i de første 5 maaneder av 1917. - I vort svar paa dette underhaandsforslag gik vi med paa at forandre vort standpunkt i vor svarnote av 2den februar derhen, at eksport til Centralmagterne (bortset fra 48 000 tons fisk og fiskeprodukter) skulde holdes aapen for 10 000 tons kalciumkarbid, 8 000 tons kalciumnitrat, 2 000 tons ferrosilicium, 40 000 tons jernmalm, 1 000 tons sink og 40 tons aluminium aarlig, og saaledes at ingen husdyr eller produkter derav, ingen gamle metaller, ingen andre kvælstofsalte, ingen molybdæn og ingen svovlkis skulde kunne utføres til Centralmagterne, og saaledes at for ikke særlig nævnte artiklers vedkommende utførselen ikke skulde foregaa i større aarlige mængder end svarende til utførselen i aaret 1917, saaledes som denne fremgaar av den statistik, som samtidig blev telegrafert til Nansen. Den norske regjering uttalte, at den gik ut fra, at det amerikanske forslag var saa at forstaa, at der ved siden

av de nævnte begrænsede eksportkvanta jernmalm og sink ogsaa kan utføres de nødvendige kvanta av disse varer til compensation for jern- og staaalvarer og raasink fra Centralmagterne.

Den 16de februar indløp der fra Nansen et telegram, i hvilket han meddelte, at han hadde overbragt vort forslag og talt med War Trade Board. Han hadde ogsaa talt med Frankrikes repræsentant ved War Trade Boards forhandlinger. Og efter samtale med denne bad han om bemyndigelse til, dersom det skulde vise sig absolut umulig at opnaa mere end 1 000 tons ferrosilicium, at gaa med paa dette. Efter konferance i regjeringen telegraferede jeg den 17de ds. til Nansen, at jeg gav ham bemyndigelse til at gaa med paa 1 000 tons ferrosilicium, dersom det viste sig absolut umulig at opnaa mere, men jeg bad ham gjøre sit ytterste for til gjengjæld at opnaa nogen forhøielse av andre artikler. Jeg uttalte, at jeg gik ut fra, at vort tilbud i mit telegram av 13de ds. forøvrig akceptertes, saaledes ogsaa vor forstaaelse med hensyn til jernmalm og sink.

Igaar fik jeg et telegram fra Nansen, i hvilket han meddelte, at han har opnaadd de 2 000 tons ferrosilicium og de øvrige forslag i mit telegram av 13de ds. paa betingelse av, at han straks kunde undertegne overenskomst, saasnt denne er opsat i fællesskap paa grundlag av tidligere noteveksling. Nansen tillægger: "Dette fandt jeg ikke kunde avslaa, da man sterkt har fremholdt ellers vilde stille sig avvisende overfor sidste norske forslag og dermed skyte avgjørelse paa nyt ut i det usikre. Hermed anser jeg overenskomst sikret."

Som svar paa dette telegram blev der allerede igaar telegraferet følgende til Nansen: "Norske regjering enig i, at De skrider til oprettelse av overenskomst paa grundlag tidligere noteveksling og bemyndiger Dem herved undertegne. Norske regjering takker Dem for det opnaaede resultat."

Ved mine tidligere utredninger her i Stortinget angaaende Amerika-forhandlingerne har jeg altid fremholdt, hvorledes disse forhandlinger henger intimt sammen med vort forhold til Tyskland. I møtet 15de ds. nævnte jeg, at Utenrikskomiteen mot 2 stemmer hadde bifaldt et forslag om, at der skulde gives Centralmagternes repræsentanter en meddelelse i alt væsentlig overensstemmende med et av mig referert utkast. Jeg sa, at meningen var, at vi skulde tilby Tyskland at binde os saa langt, som vi med den oversigt over forholdene, som vi nu hadde, kunde gjøre det, men naturligvis ikke binde os saa langt, at vi ikke kunde møte de situationer, som fremtiden maatte medføre. - Den 16de februar gav jeg den herværende tyske minister en hermed stemmende meddelelse.

Situationen er altsaa for øieblikket følgende: Vor overenskomst med Amerika skulde nu gaa i orden, og dermed ogsaa vort forhold til Entente-magterne med hensyn til vore tilførsler. - Overfor Tyskland har vi tilbudt en handelsavtale, hvorved vi disponerer for utførsel til

Tyskland saa store kvantiteter av forskjellige artikler, som det med store anstrengelser har lyktes os at holde aapen for saadan utførsel. Men vi vet endnu ikke, hvordan dette vort tilbud vil bli mottat. Fra Berlin er der endnu ikke kommet nogen meddelelse. Jeg har senest talt med den tyske minister idag, som heller ikke hadde nogen meddelelse fra Berlin. Han sa mig, at han ansaa dette for et daarlig tegn. Som man ser, staar vi altsaa endnu midt i utviklingen, og saasnant der sker noget i denne sak, skal naturligvis Stortinget atter bli underrettet. Det kunde kanskje være tvilsomt, om det var riktig paa sakens nuværende standpunkt at lægge saken frem i Stortinget, men jeg syntes, det kunde være et berettiget krav fra Stortingets medlemmer at bli bekjendt med, hvad der er skedd. Men jeg vil peke paa, at dette bør jo behandles saa konfidentielt som mulig, og man faar huske paa, at de holder paa nu borte i Washington. Paa grundlag av de noter, som er vekslet, utarbeider de nu overenskomst, og der kan naturligvis opstaa forskjellige tvilsspørsmal om fortolkningen av baade det ene og det andet. Vi kan tænke os, at vi faar telegram fra Nansen om baade det ene og andet, forinden overenskomsten undertegnes. Den er ikke undertegnet. Der kunde naturligvis være noget, som talte for, at man her ogsaa venter med at meddele dette, til blakket blev tørt under underskriften, men jeg synes som sagt, det var rigtig, at Stortingets medlemmer blev bekjendt med dette. Jeg anser det imidlertid meget ønskelig, at der kommer saa litet som mulig frem i pressen om dette. Jeg har sammenkaldt et pressemøte til imorgen formiddag. Jeg agter da at meddele pressen indholdet av det, jeg har sagt her idag. Jeg vil ogsaa da henstille, at pressen ikke skriver for meget, ikke optar diskussion om denne sak, forinden saken er endelig avgjort. Det kan jo vare litt længe; men det kan ogsaa gaa meget hurtig. Det er ganske umulig at si, naar der blir undertegnet i Washington. Og derefter er det spørsmålet overfor Tyskland, hvor der er og vil vedbli at være temmelig store vanskeligheter, det er ikke noget at lægge skjul paa. Men som sagt, vi venter meddelelse fra Berlin om den sak.

Præsidenten: Præsidenten vil no fyreslaa, at den mottekne meldingi ikkje vert aa offentleggjera, og samstundes vil eg beda Stortinget sine medlemer aa tegja med det me hev fenge visst, daa semja ikkje formelt enno er i stand.

Castberg: Det er vel meningen, naar denne overenskomst foreligger som en kjendsgjærning, at den da vil bli offentliggjort?

Utenriksminister Ihlen: Det er et spørsmal, som jeg synes faar tages under overveielse, naar overenskomsten foreligger.

Castberg: Jeg har gått ut fra det som givet. Jeg vil bare føie til den uttalelse, at det - som jeg har høvdet fra første stund av - har været min opfatning, at henset til Norges egne interesser skulde vi ikke ha gått med paa de tilførsler til Centralmagterne av ammunitionstoffer, som de bruker mot vort eget land, og forsaavidt hilser jeg ikke denne overenskomst med glæde.

Præsidenten: Præsidenten skulde ynskja at det ikke vart noko ordskifte um denne saki. Det finn præsidenten er heilt unauddigt.

Hagerup Bull: Jeg er enig med utenriksministeren i, at der selvfølgelig trænges en avtale mellem Amerika og Norge, forinden noget kan offentliggjøres; men jeg mener, at det maa være i vor interesse efter alt, der tidligere er offentliggjort, at ogsaa overenskomsten blir offentliggjort. Det standpunkt mener jeg, de norske myndigheter bør indta likeoverfor offentliggjørelse.

Hvad angaar selve realiteten av overenskomsten, saa skal jeg efter præsidentens henstilling ikke uttale mig derom; men efter hvad jeg tidligere har sagt, vil det forstaaes, at jeg for mit vedkommende vilde anset det for ønskelig, om vi i hele vor politik hadde indtat den holdning, at vi ikke hadde været nødsaget til at utføre til Centralmagterne noget, som kan benyttes til krigsforetagender.

Præsidenten: Etter det, utanriksministeren heldt fram, vil han snart ha møte med pressa, og dei vil daa faa høve til aa faa kjennskap til det, som no for augneblinken kann verta offentliggjort. Sidan vil det vel verta høve til nærare aa dryfta dette i tinget.

Michelet: Jeg vet ikke, om der er anledning til at fremkomme med en henstilling til utenriksministeren, som ikke staar i forbindelse med denne sak her nu?

Præsidenten: Præsidenten meiner, at det var best aa faa gjort ferdig protokollen, og at repræsntanten so i tilfelle seinare krev ordet.

Protokollen blev opløst uten at foranledige nogen bemerkning.

Præsidenten: Krev nokon ordet, fyrr dette møte slutar.

Michelet: Jeg har en henstillen, som jeg gjerne vil fremkomme med, og jeg har trodd det var riktig at fremkomme med den for lukkede døre, forat den ikke skal bli misforstaat av publikum. Jeg vil henstille til den ærede utenriksminister og jeg vil henstille til regjeringen, hvorvidt de ikke anser det rigtig at forbyde, likefrem forbyde, hvis det er anledning til det, utenriksdepartementets funktionærer at spekulere i aktier

i disse tider. Jeg tror, at baade utenriksdepartementet selv og publikum vil være tjent med det. Der kan saa let sætte sig fast den forestilling, at funktionærene benytter en eller anden ting, som de er kommet til kundskap om, paa en utilbørlig maate, og publikum er jo i disse urolige tider saavidt opskaket, at de tillægger alting saa at si betydning. Selv den aller uskyldigste ting kan bli tillagt en betydning, den slet ikke har. Jeg ber utenriksministeren ikke at lægge nogensomhelst sigtelse i det, jeg her sier, men det er hævdelser av et almindelig princip, som jeg har villet gjøre mig til talsmand for her. Jeg tror, at under forhold som de vi nu lever under, skal man være meget agtpaagivende i dette forhold og kanskje snarere være for forsiktig end det motsatte. Jeg tror ogsaa, at der er visse militære stillinger, om hvem det samme kunde gjælde. Jeg vil henstille til regjeringen at ha sin opmerksomhet henvendt paa disse ting.

Utenriksminister Ihlen: Dersom der sigtes til noget spesielt, vilde jeg svært gjerne underhaanden faa meddelelse derom fra den ærede representant.

Michelet: Som jeg har sagt, er det hævdelser av et princip, som jeg her har villet gjøre mig til talsmand for. Jeg har ikke villet sigte nogen. Men selvfølgelig ligger der bysnaak og rygter til grund for, hvad jeg her har bragt frem. Det er ikke grepet ut av luften.

Møtet hævet kl. 17.50.